



La mort del comte càtar Trencavell i els genocides de la flor de lis

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 17-11-2022

Anys després els catalans intentarien canviar la història, però aquell somni havia mort en una masmorra de Carcassona.

Carcassona (domini vescomtal dels Trencavell); 10 de novembre de 1209. Fa 813 anys. Roger Trencavell, vescomte de Carcassona, de Rasés, d'Albi i de Besiers; vassall i cunyat —per aquest ordre— del comte-rei Pere I de Barcelona i II d'Aragó (les respectives esposes eren les germanes Montpeller); i primer senyor feudal que havia proclamat la seva confessió càtara; moria enverinat per ordre de Simó de Montfort, cap militar de la Croada Albigesa. La vida i, sobretot, la mort de Roger Trencavell desemmascara la maniobra francesa —oportunament disfressada de croada contra la pretesa heretgia càtara— per conquerir i dominar Occitània. I revela un sorprenent eix polític entre les classes dirigents del país que professaven el catarisme i la cancelleria de Barcelona, en el projecte de creació d'un estat catalanooccità.

Miniatura que representa una escena familiar dels Trencavell. Font Liber Feodorum Maior. Arxiu de la Corona d'Aragó.

Qui era Roger Trencavell?

Roger Trencavell era la dotzena generació d'una nissaga de magnats de l'antiga província romanovisigòtica de la Narbonense, que apareixen a mitjans del segle IX a Alzona (a 10 quilòmetres a l'oest de Carcassona). No són clares les causes que expliquen l'escalada que els condueix a l'exercici de càrrecs en l'administració carolíngia; però l'ascens al poder d'aquestes nissagues sempre tenia un mateix recorregut: eren les classes militars de les antigues Tarraconense i Narbonense, supervivents de la invasió àrab i exiliades al regne franc (714-723); i retornades amb la recuperació carolíngia (757-801). Durant aquella etapa primigènia, els Trencavell dibuixen una línia ascendent com a delegats del poder; primer com a vicaris a Alzona i posteriorment com a vescomtes d'Albi, de Nîmes, de Besiers i de

Quina relació tenia Roger Trencavell amb la cancelleria de Barcelona?

Quan el nostre protagonista es converteix en vescomte de Carcassona, de Rasés, d'Albi i de Besiers (1194), ja feia un mínim de dos segles que aquests càrrecs es transmetien hereditàriament. La Revolució Feudal de l'any 1000 que havia canviat la fesomia d'Europa havia transformat el paper d'aquestes nobleses funcionàries, que passaven de ser simples delegades del poder a exercir aquest poder amb una idea patrimonial del càrrec i del territori. Però en alguns casos, com en el dels Trencavell, aquells vells vincles de subordinació no havien desaparegut del tot. Carcassona i Rasés eren vescomtats semiindependents subjectes al casal de Barcelona per un pacte secular de vassallatge (una aliança desigual on el gran oferia protecció i el petit cedia sobirania). I Albi i Besiers, eren el mateix, però subjectes al casal de Tolosa.

Miniatura que representa Pere i Maria engendrant el futur Jaume I. Font Arxiu de la Corona d'Aragó.

Dos senyors i un vassall

Aquesta particularitat (el domini sobre diferents territoris que tenien pactes de vassallatge amb dos casals oposats i en ocasions enfrontats) mai va representar un problema per als Trencavell. Més enllà de la necessària cultura d'equilibri que havia de presidir la seva política, els Trencavell en cap moment van veure amenaçada la seva posició. No obstant això, la trajectòria de Roger revela que en aquell context de rivalitat entre Barcelona i Tolosa, els catalans havien inclinat la balança al seu favor. Al marge de les incorporacions de Provença (1112) i d'Aragó (1137), la cancelleria barcelonina havia imposat el matrimoni de Roger amb Agnès de Montpeller (1203), germanastra petita de Maria de Montpeller —sobirana del senyoriu independent de Montpeller— que poc després es convertiria en l'esposa de Pere I de Barcelona i II d'Aragó (1204).

Per què les classes dirigents occitanes simpatitzaven amb el catarisme?

A la França merovingia (segles V a VIII) i carolíngia (segles VIII a X), l'Església no va tenir mai el poder i la independència que havia assolit a la Hispània visigòtica (segles V a VIII). Als dominis de Meroveu; i, sobretot, de Carlemany i dels seus descendents; i, fins i tot, dels Capets que els van rellevar al tron (més enllà de l'any 1000); l'Església no va ser mai més que un instrument al servei del poder polític i militar. Per tant, a Occitània, la pràctica del catarisme superava els límits estrictes de la confessió religiosa. Era, també, un vehicle d'afirmació nacional (el dels països de la llengua d'oc, clarament contraposats i culturalment superiors als de la llengua d'oïl); que pretenia explicar per què els poders occitans havien iniciat un camí propi al marge dels antics patrons del nord que havien dominat el país durant els primers segles medievals.

Mapa polític d'Occitània i dels dominis Trencavell a principis del segle XIII. Font Wikiwand.

Besiers

Pere I de Barcelona no era càtar. Ni el catarisme tenia predicació entre les classes dirigents catalanes. Però Roger Trencavell —el vassall i cunyat de Pere— no tan sols ho era, sinó que, a més, havia proclamat públicament la seva fe càtara. Un posicionament que, reveladorament, no va ser mai un obstacle per estrènyer els vincles polítics entre Carcassona-Besiers i Barcelona (el matrimoni imposat a Roger). Però sí que va ser el motiu perquè París situés Roger al centre de la diana. Roger era el nexa polític i l'espai d'intersecció entre Barcelona i Tolosa. I Besiers —vassall de Tolosa i la plaça més poblada dels dominis Trencavell— seria la sinistra elecció francesa per cometre la pitjor massacre d'aquell conflicte. El 21 de juliol de 1209, les forces francocroades assaltaven Besiers i assassinaven vint mil persones a sang freda.

Carcassona

El genocidi de Besiers, ordenat per Simó Montfort i Arnau Amalric, caps militar i espiritual, respectivament, de les forces francocroades, es va produir en un context dantesc. La missió, oficialment, consistia a exterminar els pretesos heretges càtars, però, superades les defenses de la ciutat, el clergue Amalric (que, posteriorment, seria recompensat amb la mitra arquebisbal de Narbona, 1212) va clamar "Mateu-los a tots. Déu reconeixerà els seus" que delata el veritable propòsit de la monarquia francesa. Poc després (1 d'agost de 1209) Montfort, Amalric i el seu sinistre exèrcit es

plantaven a les portes de Carcassona —vassall de Barcelona— i amenaçaven de repetir la massacre de Besiers. Després d'una breu resistència, Roger Trencavell va pactar la rendició de la fortalesa a canvi de la garantia de respecte a vides i béns de la població de la ciutat.

Miniatura que representa la massacre franco croada de Besiers. Font British Library.

L'assassinat de Trencavell

Montfort i Amalric no van complir el pacte. La població de Carcassona, formada per unes 25.000 persones, va ser brutalment maltractada i espoliada. Les representacions d'aquell episodi, que mostren la població civil ultratjada i saquejada, són ben il·lustratives. Trencavell, que havia obtingut l'acord gràcies a la intercessió de Pere, va ser reclòs a les masmorres del seu propi castell; i després de patir un llarg període d'inanició (unes deu setmanes) va ser, finalment, enverinat. Roger Trencavell, vassall i aliat incondicional del casal de Barcelona, va ser la primera peça important que va caure. La segona va ser el seu cunyat, Pere I, mort a la Batalla de Muret (12 de setembre de 1213). La tercera va ser Ramon VI de Tolosa (exiliat a la cort de Joan I d'Anglaterra, germà de Ricard Cor de Lleó i enemic a ultrança de Felip August de França).

Els genocides francocroats de Besiers i Carcassona i la renúncia catalana

I la quarta va ser Simó Montfort, mort grotescament d'un cop de pedra al cap, que li van llançar les defensores de la muralla de Tolosa (25 de juny de 1218). En canvi, Arnau Amalric va morir de vell (26 de setembre de 1225) en una plàcida cambra del monestir de Fontfreda, com a arquebisbe de Narbona i màxima autoritat eclesiàstica d'Occitània, i com a general de l'Orde del Císter. Quatre anys després del decés de l'arquebisbe genocida, Ramon VII de Tolosa (fill del difunt comte exiliat) recuperava el comtat, però en precari: París li imposava el matrimoni de la seva única filla amb el germà del rei francès (Meaux, 12 d'abril de 1229). En aquella maniobra d'embolcallament i asfíxia de Tolosa i d'Occitània, la cancelleria catalana ja no hi va poder fer res. El vell somni català havia mort vint anys abans a la masmorra de Carcassona.

Miniatura que representa la coronació de Felip August de França i Elisabet d'Hainault. Font Bibliothèque Nationale de France.

Podeu llegir l'article original https://www.elnacional.cat/ca/cultura/mort-comte-catar-trencavell-genocides-flor-lis-marc-pons_915558_102.html